

Suomalais-unkarilainen sanakirja

PAPP ISTVÁN *Finn-magyar szótár* — I. PAPP *Suomalais-unkarilainen sanakirja*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1962. 1119 sivua.

Toisaalta itse kielen olemuksesta, toisaalta kehittyvästä leksikografiasta johdetaan, että normatiivinen sanakirja tavallisesti jo muutamassa vuosikymmenessä vanhenee. Tältä kohtalolta ei ole välttynyt v. 1884 ilmestynyt József Szinnyein suomalais-unkarilainen sanakirjakaan. Vuosikausiin sitä ei ole ollut saatavissa, ja tieteellisten kirjastojen hyllyillä se on pitkään saanut odottaa seuraajaansa. Vasta tänä vuonna on ilmestynyt ISTVÁN PAPPIN 70 painoarkin laajuinen, jo kauan tekeillä ollut *Finn-magyar szótár*. Kirjan tekijä on Debrecenin yliopiston unkarin kielen professori, ja hän on hiljattain toimittanut unkarilaisia varten sekä suomen kielen oppikirjan (*Finn nyelvkönyv*, Budapest 1957) että suomen kieliopin (*Finn nyelvtan*, Budapest 1958). Papp valmisteele myös unkarilais-suomalaista sanakirjaa, jota kipeästi kaivataankin nyt ilmestyneen laitoksen rinnalle.

Sanakirjan esipuheesta, joka on päivätty maaliskuussa 1961, ilmenee, että tärkeimpänä lähdeoteksena on ollut Nykysuomen sanakirja. Viisi osaa on ollut tekijän käytettävissä Unkarissa, ja kuudennen melkein valmiiseen käsikirjoitukseen hän on tutustunut keväällä 1960 ollessaan Suomessa stipendiaattina kolmen kuukauden ajan. Kaksikielisistä sanakirjoista Papp on käyttänyt lähteenään etenkin PEKKA KATARAN suomalais-saksalaista sanakirjaa, mutta myös suomalais-ruotsalaisia, suomalais-englantilaisia ja suomalais-venäläisiä sana-

kirjoja. Erikoissanakirjoista hän mainitsee Tekniikan sanaston ja Urheilusanakirjan. Leksikkoon sisältyvän etunimistön lähteenä ovat olleet HANNES TEPON ja KUSTAA VILKUNAN Etunimikirja ynnä Kustaa Vilkunan Oma nimi ja lapsen nimi. Runsaat lyhenteet ovat peräisin AARNI PENTTILÄN Suomen kieliopista. Muutamista fraaseista päätellen sanakirjantekijä on poiminut lisäainesta suomalaisista sanomalehdistäkin.

Tekniikaltaan professori Pappin sanakirja on korkealuokkainen ja painoasultaan miellyttävä. Huomiota herättää suomalaisessa lukijassa ehkä se, että hakusanat (unkarilaisten leksikografien noudattaman käytännön mukaisesti) ovat täysin rinnasteisia, ei siis ole turvaututtu pystyviivaan eikä yhdysmerkkiin tilan säästämiseksi, kuten meillä on tapana. Kummallakin menettelyllä on etunsa — unkarilaistyylinen sanakirja on erittäin helppokäyttöinen. Papp on yleensäkin pyrkinyt yksinkertaiseen ja selkeään esitykseen, karttanut turhia välimerkkejä, lyhenteitä ja selityksiä. Esim. sanaluokka on ilmoitettu vain, milloin se ei selvästi käy ilmi unkarilaisesta vastineesta. Sanojen tyyliarvo ja aihepiiri on tavallisesti määritelty NS:n mukaisesti. Unkarilainen lukija ehkä tarvitsisi useamminkin näitä kursivoituja selvennyksiä, erityisesti milloin ovat kyseessä harvinaiset tai normaaliin yleiskieleen kuulumattomat sanat. Niinpä 'pientä oritta' merkitsevä *oronen* olisi pi-

tänyt mainita vain kansanrunojen kieleen kuuluvana ilmauksena, *orhi* onkin aiheellisesti esitetty ylätyyliensä.

Kirjan alussa on asianmukaiset käyttöohjeet sekä lyhenteiden ja merkkien selitykset. Loppuun on sijoitettu NS:sta saadut taivutuskaavat.

Sanaston valinta ei unkarilaiselle ole ollut helppo tehtävä, mutta Papp on hyvän kielitaitonsa turvin selviytynyt siitä erinomaisesti. Sanaston ja hakusanojen valinnassa noudatettujen periaatteiden valaisemiseksi esitän seuraavassa yhteisen luettelon sekä Pappin että Nykysuomen sanakirjan hakusanoista *r*—*raakasokeri*. Luetteloon sisältyy 38 Pappin, 102 NS:n hakusanaa; Pappin hakusanat on kursivoitu, NS:n päähakusanoja ovat kaikki muut paitsi *-merkillä varustetut luettelon sanat.

r, **R*, **raa'an*, **raa'asti* (NS:ssa alihakusana), *raa'annokka*, *raadanta*, *raade*, *raadella*, *raadollinen*, **raadollisuus* (NS:ssa alihakusana), *raadon*/avaus, -syöjä, *raados*, **Raafael*, *raahaila*, *raahata*, *raahautua*, *raahitia*, *raahustaa*, *raaistaa*, *raaistua*, *raaistuttaa*, *raaja*, -raajainen, *raajaliike*, *raajallinen*, *raajapari*, *raajarikko*, *raajarikkoinen*, **raajarikkoisuus* (NS:ssa alihakusana), *raaja*/rikkous, -rikkoutua, *raajaton*, 1. *raaka*, 2. *raaka*, *raaka-*, *raaka-aine*, *raaka-ainehankinta*, *raaka-ainelähde*, *raaka-aine*/maa, -markkinat, -pohja, -pula, *raaka-aines*, *raaka-aine*/varasto, -varat, *raaka/fosfaatti*, -hakkaus, -hartsii, -hionta, -humus, -huopa, -kaasu, *raakakahvi*, *raaka*/kautsu, -kivi, -kopio, -korrehtuuri, -kuitu, *raakakumi*, *raaka*/kumikenkä, -kuminen, -kumipohja, -kupari, *raakalainen*, *raakalais*/aika, -aste, -heimo, -kansa, -maa, -mainen, -teko, *raakalaisuus*, *raaka*/lasi, -lauta, *raakale*, *raaka*/lippeä, -luonteinen, -luontoinen, *raakamainen*, *raakamaito*, *raakamalmi*, *raaka*/mehu, -metalli, -muokkaus, -nafta, -nahka, -näyte, -pellava, -petroli, -pintainen, -poltto, -proteiini, *raakapurje*, 1. *raakapuu*, 2. *raakapuu*, *raaka*/puuvilla, -rasva, *raakarauta*, *raakaravinto*, *raaka*/rikki, -salpietari, *raakasilkki*, *raaka*/silkikangas,

-silkkilanka, -silkkinen, -sinkki, *raakasokeri*.

Luettelosta näkyy, että Papp on karsinut sanakirjastaan lähinnä spesiaalitermejä, enimmäkseen harvemmin käytettyjä yhdyssanoja. NS:n suosimista alihakusanoista luopuminen on tuntuvasti lisännyt päähakusanojen määrää, mutta samalla helpottanut sanakirjan käyttöä. Tekijä on pitänyt silmällä asian käytännöllistä puolta ja sen vuoksi ottanut hakusanoiksi toisilleen varsin läheisiä muotoja. Suomen kieleen perehtymätönkin löytää tämän ansiosta helposti vastineet esim. sanoille *halukkaammin*, *halukkaasti*, *halukkaimmin* ja *halukkuus* tarvitsematta etsiä niitä *halukas*-hakusanan kohdalta.

Suomalais-unkarilainen sanakirja on sanastollisesti erittäin hyvin aikansa tasalla. Siihen kirjatusta uusista termeistä mainittakoon vain *nauhuri* (myös NS:n täydennyksissä) ja *sirrekirjoitus* (puuttuu NS:sta). Oudolta kuulostavat *kirjallisuudenhistorioitsija* ja *moottoripyörärosvo*. Tuntuu siltä, että sanakirjassa ovat edusteilla kaikki jokseenkin tavalliset kirjasuomen sanat: *rotusyrjäntä* ja *sarjakuva* sentään puuttuvat.

Paikannimiä on Pappin sanakirjassa suhteellisesti vähemmän kuin etunimiä. Suomen maakuntien nimistä puuttuvat *Häme* ja *Uusimaa*. Etunimistöä olisi ehkä voinut jonkin verran karsia. Tarpeeton ta lienee sijoittaa perin harvinaisia nimiä, kuten *Arla*, *Arnevi*, *Harjo*, *Hyvikki*, *Nyyri*, *Nyyrö*, *Reimo*, *Taimo*, *Virno* tai rinnakkaisasuja *Haarald*, *Harald* hakusanoiksi kaksikieliseen sanakirjaan. Proprit olisi voitu erottaa liitteisiin, paikannimet erikseen ja etunimet erikseen. Suomalaisille etunimille on mikäli mahdollista osoitettu unkarilaiset vastineet, esim. *Matti* Mátyás, *Mikko* Mihály, *Jussi* (János), *Oili* (Olga).

Sanakirjan runsas ja ajanmukainen esimerkistö ja fraseologia on varmasti suureksi hyödyksi sekä unkarilaisille että suomalaisille asianharrastajille. Suurin osa normatiivista nykysuomea edustavista esimerkeistä on ilmeisesti poimittu

NS:n aineistosta, mutta joskus valinta on saattanut epäonnistuaakin ja mukaan on päässyt sellaisia harvinaisuuksia kuin *pieni kiljukotka* (s.v. *pieni*) ja *viljainen vissi* (s.v. *viljainen*).

Sanakirjan viimeistelytyö on ollut kiitettävän huolellista. Painovirheitä tms. epätarkkuuksia on osunut silmääni varsin vähän, kun ottaa huomioon, miten valtavasta sanamateriaalista sentään on kysymys. Korjattavaa on mm. seuraavissa kohdin: hakusana *haavoittumainen* (po. *haavoittuvainen*), s.v. *haitata: jäävaikeudet* (po. *jäävaikeudet*), s.v. *haukkuva: ei* ~ *koira puree* (po. *pure*), s.v. *kauppatiede:*

kauppatieteiden kandidaati (po. *kandidaatti*), s. 434 yläreunassa *moudonanto* (po. *muodonanto*), hakusana *rutinuitunut* (po. *rutinoitunut*), hakusana *satatuhattaa* (po. *satatuhatta*), s.v. SKP: Finn Komminusta Párt (po. Kommunistia). Tämänkaltaiset vähäpätöiset rikkeet eivät koidu kirjan käyttäjälle haitaksi eivätkä myöskään vähennä kirjan arvoa.

Monivuotisesta määrätietoisesta uurasuksesta, jonka tulosta nyt ilmestynyt erittäin ansiokas sanakirja on, olemme István Pappille suuressa kiitollisuudenvelassa.

JAAKKO SIVULA